

Ciència, experimentació

Com combinar la feina d'alt nivell amb la maternitat

MÒNICA L. FERRADO

FOTO: P. VIRGILI / R. MARIGOT

El David i el Iago tenen dos anys i set mesos, respectivament, i ja han anat al museu de la ciència, el CosmoCaixa, dues vegades. Envoltats d'experiments que es poden tocar i remenar s'ho passen bomba. Bé, gaudeixen ells i la seva mare, la Matilde Leonart, que és investigadora del Vall d'Hebron Institut de Recerca (VHIR). El seu camp de recerca és la biomedicina, en concret el càncer. I fa anàlisis moleculars per detectar gens o proteïnes que podrien ser dianes terapèutiques o marcadors per classificar la malaltia. Ella és de Galícia i es va treure el doctorat a Madrid. Després va estar més de 5 anys treballant en institucions de recerca a Lió i Londres. El 2003 va arribar a Barcelona per investigar al VHIR, al capdavant d'un grup de recerca que estudia els càncers més comuns: el de mama, el de còlon i el

de pulmó. Té un contracte Miquel Servet, que cada 5 anys l'obliga a passar una exigent avaluació de resultats. Com a investigadora, s'espera d'ella un gran rendiment, és a dir, que la seva recerca hagi donat fruits. I a casa, com a mare, queda clar que el David i el Iago esperen el millor d'ella. Compaginar l'alt rendiment científic amb la tasca de mare no és fàcil. "És molta pressió, tot plegat", explica la Matilde, que no obstant se sent molt satisfeta tant de la feina com de la seva maternitat.

No és casual que hagi tingut els seus fills tocant els quaranta, edat en què ja va estar més situada, i a Catalunya, on té el contracte més estable de la seva carrera. "En la carrera científica, primer t'has de situar una mica, si no tenia clar que tindria barreres", afirma. La Matilde és de les poques dones que dirigeixen un grup de recerca. En ciència, entre les dones, es dona un fenomen que es

coneix com *la tísica*, en referència a la gràfica estadística que mostra l'evolució de les xifres d'estudiants, doctorands, postdoctorands, caps de recerca i altres posicions superiors. D'estudiants dones en ciències n'hi ha moltes (excepte en algunes carreres). També de doctorandes. Si imaginem una fulla de tísica com la de les noies i l'altra com la dels nois, l'entrecruament ve quan arriben els 30: quan arriba l'edat de la maternitat, els homes caps passen a ser majoria. La maternitat pot frenar l'alt rendiment i la ciència no perdona.

Mantenir el rendiment

Els horaris de la Matilde són flexibles, podria sortir i entrar quan volgués. Fins i tot quedar-se a casa. Però l'autoexigència que comporta la seva feina fa que no sigui així. Quan explica la dinàmica de les seves baixes per maternitat, la de l'últim nen i la del primer, queda clar el terreny que trepitja. "Vaig estar connectada cada dia", explica. Es recorda parlant per telèfon amb una estudiant a qui dirigia la tesi doctoral amb el nen en braços i corregint-li la tesi, pàgina per pàgina, durant més d'una hora. "Es va quedar adormida", explica. També recorda com en aquesta última baixa ha hagut d'aprofitar els moments en què el nen dormia per anar-se'n a l'ordinador, perquè no ha tingut més remei que preparar projectes per demanar les subvencions necessàries per mantenir el seu laboratori, amb 5 persones al seu càrrec. "Les convocatòries passen un cop a l'any i les tanquen, no es pot esperar", diu.

PASSIÓ COMPARTIDA. La Matilde, investigadora del Vall d'Hebron Institut de Recerca, comparteix la seva passió per la ciència amb els seus fills.

L'Skype és una de les eines que més ha utilitzat els últims anys per comunicar-se amb col·legues d'arreu. Amb els companys de laboratori, fins i tot es reunia en algun càfé "amigable per a nens". Si calia, parlaven sobre biologia molecular mentre alletava el nen.

Un cop reincorporada a la feina, sobretot amb el seu segon fill, li ha calgut ressituat moltes coses. "Sobretot, he passat a tenir una mentalitat molt més pràctica", diu. Distribueix el temps amb rigor científic: "Calculo la durada de tot el que faig. Per exemple, sé que he de dinar en 15 minuts. Abans treballava fins a les vuit de la tarda, ara sí o sí he de sortir a quarts de quatre per anar a buscar a l'escola els nens". Fins i tot s'ha trobat en la situa-

ció d'haver d'agafar les criatures per anar al laboratori a canviar un medi de cultiu a l'hora que toca.

Una cangur l'ajuda a fer les entrades i sortides de l'escola, però té clar que ella també vol gaudir dels nens. Compta també amb el suport del seu marit, que fa un 75% de la seva jornada laboral. Ell també és biòleg i es van conèixer mentre estudiava a Madrid. Quan pensa en el futur dels seus fills, no té clar si li agradaria que fossin científics o no, tot i que els donarà suport en el que triïn.

Els nens a la motxilla

Una de les peculiaritats de la carrera investigadora és l'alt grau de mobilitat. De vegades per força –la precarietat actual de molts investigadors els obliga a buscar nous

horitzons–, de vegades per poder millorar i treballar amb grups únics al món. De fet, això és el que va portar de París a Barcelona la Sarah Djebali, que és bioinformàtica i va venir el 2006 al Centre de Regulació Genòmica (CRG). Té una nena de 2 anys i un nen de 5. "En aquest laboratori es treballa en grans projectes que m'interessen, hi ha un entorn científic que no puc trobar a França", explica. El grup on treballa és un referent mundial. El 2000 van ser els únics a tot Espanya (i dels pocs a Europa) que van participar en el projecte Genoma Humà. Actualment treballen en projectes d'abast mundial en l'anàlisi i seqüenciació de dades genètiques.

Quan va venir aquí no tenia fills. Però el rellotge

CANVI. La Sarah ha vingut a Barcelona per treballar al Centre de Regulació Genòmica.

l'ó i bolquers

biològic va sonar a Barcelona. "Era el moment per tenir nens", explica. Tot i que no li ha sigut fàcil perquè la seva família és lluny, està convençuda que la vida d'investigadora i la maternitat són compatibles. Reconeix també que amb criatures cal frenar. "Les dones potser no estem tan enganxades al poder com els homes, i encara que vull progressar, la meua família és molt important, sé que vull una vida equilibrada entre la satisfacció professional i la familiar", reconeix.

Per la seva banda, la Matilde, que ha rodat per diferents països, tot i que està contenta amb el que fa, sap que les particularitats de la carrera investigadora poden portar-la a plantejar-se un trasllat a un altre país. Per això, té

.....
Combinar feina i maternitat "és molta pressió", admet la científica Matilde Lleonart

.....
Una de les peculiaritats de la carrera investigadora és l'alt grau de mobilitat

clar que els seus nens han d'aprendre anglès des de ben petits, el llenguatge universal de la ciència. "No em fa por haver de marxar tota la família si es dona el cas, sé que no seria estrany que passés, i per això vull que aprenguin anglès des de ben petits, els ajudarà", afirma la Matilde.

Vocacions heretades

Entre els nens amb pares investigadors n'hi ha a qui se'ls desperta el cuquet científic, i d'altres que no. De coneguts hi ha Aina Clotet, filla de Bonaventura Clotet, que tot i ser actriu ha explicat en més d'una ocasió que també la cridava ser metge.

L'Eudald Carbonell, director de l'IPHES i codirector de les excavacions d'Atapuerca, amb 61 anys és pare d'un nen de

quatre anys, l'Olopte, que pràcticament ha après a fer els primers passos als jaciments que trepitja el pare. A Carbonell també li encanta repassar amb ell els llibres de bolets i els seus noms. Ja se'n sap un munt i junts van al bosc a identificar-los i collir-los. Si després serà paleontòleg o una altra cosa, ja es veurà.

La natura atreu els més petits. I és una bona oportunitat per als pares per despertar la seva curiositat científica. A Travis Stracker, investigador de l'Institut de Recerca Biomèdica de Barcelona (IRB), li encanta jugar amb els seus fills de 2 i 4 anys a dinosaures i els explica contes d'uns personatges que viuen sota el mar. Té clar que vol estimular el coneixement científic dels fills, que la falta d'una cultura científica hauria de ser reconeguda com una mancança important. Ara bé, tampoc té clar si vol que siguin científics: "És una professió molt competitiva i sacrificada", afirma.

El 2009 el Travis va venir de Nova York, de l'Sloan Kettering Center, on Joan Massagué dirigeix la recerca en metástasi. Com a científic que ha vingut de fora tampoc té suport familiar, tot i que té un bon grupat d'amics que l'ajuden. A més, la seva dona no treballa regularment, fa feines de tant i tant i, per tant, conciliar no li resulta complicat. Està content que els seus nens creixin a Barcelona. "Nova York és un malson per als nens, Barcelona és una ciutat amigable per a ells", diu. "Ser aquí és una gran oportunitat per a ells, perquè aprendran dues llengües", diu.

A les portes de Nadal, acaba d'arribar la mare del Travis des dels EUA per passar les festes amb ells. Fa un any que no els veu i, tot i les converses per Skype, als néts els ha trobat molt canviats. Durant aquests dies, no tan sols els nens podran gaudir de les abraçades i els petons de l'àvia, sinó que segur que el Travis també comptarà amb un suport familiar extra que no té durant l'any. I això sempre és agradable. —

Hormones, guix, etcètera

David Cirici

La poesia és inútil

La idea que els coneixements han de ser útils, i que la utilitat va lligada d'alguna manera a la producció d'alguna cosa material o a l'obtenció de diners, és tan general que els alumnes d'en Benet no se n'escapen. Però no deixa de ser curiós, em diu, que la classificació, en dos grans grups, del que és útil i el que no ho és, sigui tan arbitrària. ¿Són més útils les matemàtiques que la literatura? ¿L'anglès que la filosofia? El meu amic Benet m'explica que, de tant en tant, dedica una estona de classe, inspirat per *La utilitat de l'inútil*, el magnífic llibre de Nuccio Ordine, a discutir amb els alumnes sobre el rendiment final, si el considerem en termes de felicitat, de llibertat, de democràcia i d'altres intangibles, dels coneixements que no tenen res a veure amb les finalitats utilitaristes ni amb l'acumulació de diners.

Buscant respostes

Per què aprenem literatura? Per què ens hem d'esforçar a entendre el català aspre d'Ausiàs March i a interpretar la seva concepció de l'amor? "Sabeu per què? -els pregunta en Benet-. Doncs perquè és difícil". Jo no sé si els alumnes l'acaben d'entendre, però la idea m'agrada. El rept de la dificultat justifica l'interès de l'objecte d'estudi. És com un joc. És un exercici intel·lectual. Els estudiants potser no faran servir per a res els versos d'Ausiàs March, però l'esforç per entendre'ls no és gaire diferent del que cal per entendre qualsevol altre text complex que tracti temes que encara no ens resulten familiars. "En definitiva -els diu en Benet-, a les aules no hi venim a aprendre coses, sinó a una única cosa tan útil com inútil: aprendre a aprendre. I aprendre demana esforç".

Li pregunto si arriben a entendre March, i em diu que això no té gaire importància. De la mateixa manera que només entenem parcialment l'economia del país on vivim, o el clima, per no parlar de com funciona un ordinador, un avió o un bisturi làser, els alumnes entenen Ausiàs March a trossets, i en Benet se sent satisfet encara que només un alumne, potser una noia tímida que seu a l'última fila, proclami amb alegria, després d'una estona de lectura i de comentaris, que acaba d'entendre aquests quatre versos inútils: "Amor, de vós, jo en sent més que no en sé / de què la part pitjor me'n romandrà, / e de vós sap lo qui sens vós està. / A joc de daus vosacompararé".

David Cirici és escriptor

